

Osmanlı Devleti Arması, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Kuruluşu ile İlgili ve Gazi Portreli Üç Halı

Prof. Dr. Neriman Görgünay-Kırzioğlu*

Dokumalar Türk halkının, doğumundan ölümüne kadar, hayatının bir parçası olmuş; kişi, son yolculuğuna bu dokumalardan biri ile çıkmıştır. Bebeğin kundağının bağı, beşiğini sallayan ip, annelerin yaptığı dokumalardandır. Anadolu kadını çocuğunu, kendi dokuduğu beşikte büyütmüş; yaptığı torba içinde, sırtında taşımıştır. Eşinin *silâh torbasını, evinin yaygısını, seccâdesini, mînderini, yastığını, erzak çuvalını, at, deve, öküz örtüsünü*, hep halı ve kilim gibi dokumalardan yapmıştır. Yaşama biçimine bağlı olarak, tuz torbasından kara çadıra kadar, bir konut için gerekli olan bütün ihtiyaçlarını, hafif ve kolay taşınabilen, yünden yapılmış eşya ile karşılamıştır.¹

Bu gelenek, konar- göçer hayattan yerleşik hayata geçişte de, sürdürülmüştür. Önceleri çadırlarda kullanılan halı, giderek konaklarda, saraylarda ihtiyaç ve süs eşyası olarak yüzyıllar boyu kullanılmıştır. Başlangıçta çadır ihtiyacını karşılayan halı ve kilimler, giderek gelişmiş, sanat niteliği kazanmış, dünyaya ün salmış ve üzerine *âyet, hadis ve şiirler* yazılmış, *devlet arması ve devlet büyüklerinin resimleri* işlenmiş, hattâ Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılış günü hâtrasına bile, yazılı halı dokunmuştur.

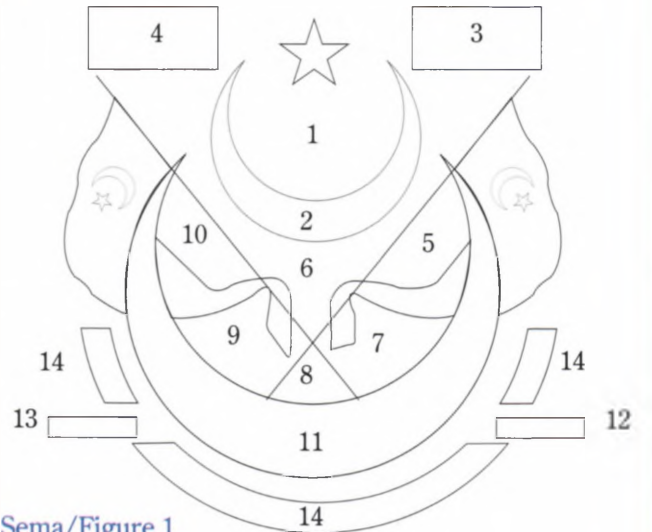
Halı ve kilimlere tarih ve yazı yazma geleneği, Anadolu'da yüzyıllar boyu sürmüş ve günümüze kadar gelmiştir. Bu gelenek, Azerbaycan ve Tebriz'de de geçerli olmuştur.

Bu makalede, Osmanlı Devleti Arması işlenmiş bir halı ile Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Açılış Günü hatırasına dokunmuş diğer bir halıyı; ayrıca, Gazi Mustafa Kemal Paşa portreli ve şiir yazılı halıyı tanıtaçağım.

Osmanlı Dönemi'nin son yıllarına ait, Sultan Hamid zamanında yapılmış, canlı koyu kırmızı zeminli halıya, özenle bir Devlet Arması işlenmiştir (Resim 1). Armada sağ tarafta, Kara Kuvvetlerimizi temsil eden "Alsancak", solda Deniz Kuvvetlerimizin timsâli "Göksancak" bulunmaktadır.

Üç bordürlü halı, çiçeklerle süslüdür. Halının üst kısmında, ana bordür üzerinde "Padişahım çok yaşa" yazılıdır. Argaç ve arışı yün, boyut 204x166 cm'dir.

Bilindiği gibi, Birinci Cihan Harbi sonunda, Osmanlı Devleti yenilip, düşmanlar ülkemizi işgal edince, M. Kemal Paşa'nın başkanlığındaki Erzurum ve Sivas Kongreleri kararlarına göre, ülkemizi kurtarmak için 23 Nisan 1920 Cuma günü, Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti kuruldu. Resim 2'de görülen halı, o günün hâtrasına dokunmuş bir halıdır. Bej rengi zeminli bu halıya, gönder uçları birbirine çapraz yerleştirilmiş iki Albayrak işlenmiştir. Bu bayraklar üzerine, yeşil renkli büyükçe bir Hilâl konmuştur. Hilâlin iki ucu arasında,

Şema/Figure 1

*Emekli Prof. Dr.

¹ N. Görgünay-Kırzioğlu, *Türk Halk Kültüründe Doğu Anadolu Dokumaları ve Giysileri*, Ankara 1994, s. 4,27,28.

Three Carpets Having The Ottoman Coat-Of-Arms And Gazi's Portraits On The Occasion Of The Turkish Grand National Assembly's Foundation

Prof. Neriman Görgünay-Kırzioğlu*

The textiles are a part of the life of Turkish people and everyone is returned to the earth with a shroud made of such textiles. The tie-string of infant's swaddle, the rope with which the mother swings the baby's hammock are textiles fabricated by the housewife. In the past, the Anatolian mother raised her children in the hammock of her own make and carried them as infants in the knapsacks. The man's weapon bag, the floor spread of the house, the prayer rug, the pillow, the cushion, the bags for victuals, the covers for horses, camels and oxen are all made by the women in the same way as she had woven the carpets and rugs.

Depending on the way of life, the wool was the raw material for all household needs from the salt bag to the tent as this material was found to be lightweight and pliable.¹ This tradition continued even after the transition from nomadic to aldeal life and the rug, initially used as the tent, gradually became an item of household in the manors and palaces and used for centuries as such. Carpets and rugs which were utilised initially as tents have continuously developed, acquired an artistic nature and a worldwide reputation. There are many on which imperial coats-of-arms and statesmen's portraits and chapters and verses from holy books were woven. There is even one made on the occasion of the inauguration of the Turkish Grand National Assembly

The habit of entering dates and weaving inscriptions on carpets and rugs have continued into our days in tyhe Anatolia just like in Azerbaijan and Tabriz.

I propose to describe in this article a carpet on which the Ottoman coat-of-arms is woven, one made to commemorate the inauguration of the Turkish Grand National Assembly and a third one bearing the portrait of Gazi Mustafa Kemal Pasha above a meticulously rendered poem.

Resim/Picture 1

**Osmanlı Devleti Arması işlenmiş halı.
(Erzurum, Mustafa Elbin Koleksiyonu'ndan)**

**Carpet having the Ottoman State's coat-of-arms
(From Mustafa Elbin's Collection in Erzurum).**

The first example dates back to the last days of the Ottoman Empire, more specifically to the reign of Emperor Hamid. The imperial coat-of-arms is woven into the vivid scarlet background of this rug. The red banner representing the ground forces is on the right while the blue banner of the navy is against the former on the left (Picture 1). The rug has three borders, each bedecked by flower patterns. The inscription of "Long Live the Sultan" is on the upper part and in the main border of this rug woven to 204 x 166 cm. within its woollen weft and warp.

*Retired Professor

¹ N. Görgünay-Kırzioğlu, Eastern Anatolian weaving and costume in Turkish Public Culture, Ankara 1994, s. 4,27,28.

kırmızı renkli Ayyıldız işlenmiştir. Kahverengi düz bordür, halıya çerçevesel bir tablo görünümü vermiştir (Resim 2).²

Halının üst tarafındaki Ayyıldızın ortasında (Şema 1, Nu.1) "Allah, Muhammed"; başında ve sonunda üçer Yıldız bulunan küçük kırmızı Hilâl içinde "Ankara" (Şema 1, Nu.2); halı zemininde sağ tarafta üstte "Şanlı Gazanfer" (Şema 1, Nu.3); sol üstte "Türk Ordusu" (Şema 1, Nu.4); Sağdaki bayrak ile gönder arasında "4" (Şema 1, Nu.5); iki gönder arasında üstte (Kamerî-Hicrî ay) "Şaban" (Şema 1, Nu.6); sağdaki bayrağın altında "23" (Şema 1, Nu.7); iki gönder kavşağı altında "Nisan" (Şema 1, Nu.8); soldaki bayrağın altında Hicrî "1338" (M.1920) (Şema 1, Nu.9); soldaki bayrak ile gönder arasında ise "6 Asbân" yazılıdır. Alttaki yeşil renkli, büyük Hilâl'in içinde, sağında ve sol ucundaki üç Yıldız arasında, Türkiye Büyük Millet Meclisi (Şema 1, Nu.11); büyük yeşil hilâlin altında ve yanında, zeminde düz, yatay iki satırda sağda "Sana selâm tebrik" (Şema 1, Nu.12); soldaki düz, yatay iki satırda "Sana ta'zîm-i hürmet" yazılıdır (Bu sözler, Şanlı, Gazanfer Türk Ordusu'na aittir).

Zeminde en alttaki yarım daire şeklindeki yazıda, "Türkiye'nin Vatan'ın sine-i hamiyetinden doğan Ulu Millet Meclisi'nin gösterdiği (unutulmuş bir kelime) sana ta'zîm-i hürmet etmiştir" (Şema 1, Nu.14) yazılıdır. Bu durumda halıda, 23 Nisan Hicrî 1338 (M. 1920) tarihi ile şu cümle vardır: Şanlı Gazanfer Türk ordusu, Türkiye'nin sine-i hamiyetinden doğan, Ulu Millet Meclisi'nin gösterdiği (.....) sana selâm ve tebrik ile ta'zîm-i hürmetler etmiştir.

Resim 3'de görülen halının, en az 23 Ağustos 1923'den (Gazi'nin Kastamonu'da şapkayı ilk giydiği günden) önce dokunduğu anlaşılmaktadır. Bu halıda, koyu krem rengi zeminde, Gazi portresi işlenmiş, Mehmet Âkif ve Nâmık Kemal'den mısralar yazılmıştır (Şema 2: A,B,C,Ç). Halıdaki Gazi portresi, âdetâ bir fotoğraf gibi canlıdır. Giysisinin yakası, kırmızı renklidir. Başındaki kalpak siyah ve bej rengi ile işlenmiş, renklerin uygun kullanılışı ile kalpağa, astragan görünüşü verilmiştir. Bordür, kıvrık dallı çiçeklerle süslenmiştir. Gazi'nin sağ tarafına, kara ordumuzun timsali "Albayrak", sol tarafına deniz kuvvetlerimizin timsali "Gökbayrak" işlenmiştir.

Halının zemininde üst tarafta, kırmızı renkli bir Ayyıldız vardır. Yıldızın iki tarafındaki yazı, birer siyah şeritle çevrilmiştir.

Zeminde, üstte Ayyıldız'ın sağ tarafında (Şema A) Mehmet Âkif'in İstiklâl Marşı'ndan bir mısra :

*Hâkkıdır, hür yaşamış Bayrağımın, hürriyet,
Hakkıdır, Hakka tapan Milletimin İstiklâl.*

² Bu halı, Sivas-Divriği'de halı ve mobilya sahibi Ali Karadal Koleksiyonundadır.

Resim/Picture 2

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin kuruluş hatırasına dokunmuş, 23 Nisan 1920 tarihli halı. (Ali Karadal Koleksiyonu)

Carpet bearing the date of 23rd April 1920, woven to commemorate the inauguration of Turkish Grand National Assembly (From Ali Karadal Collection).

Zeminde, sağ tarafta (Şema B) :
*Ölmez bu vatan, farz-ı muhal ölse de hattâ,
Çekmez kürrenin sırtı bu tâbut-ı cesîmi*

Zeminde, sol tarafta (Şema C) Nâmık Kemal'den :
*Vatanın bağına düşman dayasa hançerini
Bulunur kurtaracak bahtı kara mâderini.*

Resmin altında (Şema Ç) :
Gaazi ve Müşir Mustafa Kemal Paşa Hazretleri yazılıdır.

Halının argaç ve arışı, pamuktur. Müzedeki kayıttan, Kayseri'de yapıldığı öğrenilmiştir. İstanbul Türk-İslam Eserleri Müzesi'nde (Env. No. 1724) bulunmaktadır. Boyutu 120x150 cm'dir.

Şema/Figure 2

When the enemy forces occupied parts of the country after the defeat of the Ottoman Empire at the end of the First World War, the Turkish Grand National Assembly was founded on Friday the 23rd April 1920 in Ankara with the initiative of Mustafa Kemal Pasha who had prepared the grounds for this event in the Erzurum and Sivas congresses. The rug shown in the photo 2 is one woven to commemorate this day. On this rug having a beige background are two red flags with poles crossing each other. These two flags are crowned by an oversized green crescent between the tips of which is a red star and crescent. The plain brown border gives to this rug the impression of a picture placed into a frame (Picture 2).²

In the centre of the star and crescent on the carpet's upper part is the inscription of "Allah, Mohammed" (Figure 1, no 2), Within the small red crescent starting and ending with three starts is the word "Ankara" (Figure 1, no 3). The ideograms of "Şanlı Gazanfer" (glorious lion) and "Türk Ordusu" (Turkish Army) (Figure 1, no 3 and 4) may be seen in the upper right-hand corner. Between the right flag and pole is the digit 4 (Figure 1, no 5) and the word "Şaban" is between the two poles (Figure 1 no 6) while the digits "23" (Figure 1, no 7) and the word "Nisan" (Figure 1, no 8) is underneath the cross of two flagpoles. Finally, the hegiral year 1338 corresponding to gregorian 1920 is below the left flag (Figure 1, no 9). One also sees the inscription of "6 Asban" between the left flag and the mast. Within the large green crescent and between the three-star constellations located at the crescent's arms are the words "Türkiye Büyük Millet Meclisi" (Turkey's Grand National Assembly) (Figure 1, no 11). Finally, the words "Sana selam tebrik" (Congratulations to you) (Figure 1, no 12) and "Sana ta'zim-i hürmet" (Homage and respect to you) (Figure 1, no 12) are respectively underneath and beside the large green crescent and in two horizontal lines on the right side (These inscriptions are intended to praise the Turkish army).

The semicircular inscription at the lower most bottom reads as follows: "Türkiye'nin vatan'ın sine-i hamiyetinden doğan Ulu Millet Meclisi'nin gösterdiği (There is evidently a forgotten word here) sana ta'zim-i hürmet etmiştir" (The displayed by the noble National Assembly coming from the nation's barm is a sign of recognition to you) (Figure 1, no 14).

As for the carpet no 3, I is believed that it was woven before 23rd August 1923 when Ghazi had launched the headgear revolution. On a dark cream-coloured background is woven a portrait of Ghazi and verses were added from Mehmet Âkif and Nâmık Kemal (Figure 2, Items A, B, C and D).

The photograph-like vivid effect of Atatürk's portrait in this carpet is enhanced with the red colour of his coat

Resim/Picture 3

Nâmık Kemal'in şiiri ile Mehmet Âkif'in İstiklâl Marşı'ndan mısralar ile "Gazi ve Müşir Mustafa Kemal Paşa Hazretleri" yazılı halı, İstanbul Türk İslâm Eserleri Müzesi (Env. No. 1724)

Carpet inscribed with verses from Namık Kemal and national anthem by Mehmet Akif, dedicated to "Ghazi and Revered Marshal Mustafa Kemal Pasha" (Istanbul Turkish-Islamic Arts Museum, Inv. No. 1724)

and the masterly use of the black and beige in his fur hat gives the impression of an astrakhan headgear. The all-around border is embellished by flowers on curved branches. The red and blue flagas representing the ground forces and the navy respectively are on the right and left sides of Ghazi.

A red crescent and star in the upper part has lateral inscriptions framed by black strips.

On the right hand side are the following verses from Mehmet Âkif's national anthem (Figure A):

Hakkıdır hür yaşamış Bayrağımın hürriyet,
Hakkıdır Hakka tapan milletimin istiklâl.
(Entitled to freedom is my unslaved banner,
(Entitled to independence is my God-loving people.)

Underneath this may be read (Figure B):
Ölmez bu vatan, farz-ı muhal ölse de hattâ
Çekmez kürenin sırtı bu tâbut-û cesîmi.
(Won't die this nation, even if it succumbs to death,
Won't bear the old globe the coffin of this dimension.)

The verses on the left belong to Namık Kemal (Figure C):
Vatanın bağına düşman dayasa hançerini,
Bulunur kurtaracak, bahtı kara mâderini.
(Even if the foes display their daggers to it,
There'll always be some to save us from ill-fate.)

Finally, underneath the picture is the inscription (Figure D) of "Gazi ve Müşir Mustafa Kemal Paşa Hazretleri" (Ghazi and Revered Marshal Mustafa Kemal Pasha).

This carpet, found to have been woven in Kayseri according to the records of Turkish and Islamic Arts Museum in Istanbul. Its dimensions are 120 by 150 cm.